

„Záhadná Anglie“?

Velká Británie očima týdeníku *Přítomnost* v letech 1924–1938¹

Libor Tomáš

Velká Británie byla v období let 1918 až 1938 jedním z klíčových spojenců nově vzniklé Československé republiky a představovala určitý bod, k němuž se upínala řada politických, ale i v nejšířším smyslu slova kulturních nadějí obyvatel mladého střeoevropského státu. Britská demokratická tradice a svobodný charakter celé společnosti představovaly do jisté míry vzor, jemuž se chtělo Československo podobat. Přestože Velká Británie nebyla tím nejdůležitějším politicko-vojenským spojencem (tato pozice, jak známo, v geopolitické realitě meziválečné Evropy náležela především Francii), měla spolu s USA svoji nezastupitelnou roli právě v rovině určitého vnitřního ideového zakotvení Československa.

Způsob, jakým na Velkou Británii nahlíželi zástupci novinářské profese, se odrážel nejen v jejich článcích, ale také v dopadu, který měla jejich slova na utváření určitého obrazu této země ve společnosti. Obecné povědomí o Británii bylo v Československu především ve dvacátých letech na poměrně nízké úrovni² a masově rozšířený tisk³ představoval jeden z hlavních zdrojů, odkud mohli jeho čtenáři o Británii čerpat informace. To, co si lidé představili pod pojmem „Velká Británie“, tak tedy v meziválečné době záviselo ve velké míře na tom, co si o dané problematice přečetli v novinách či časopisech.

1 Tato studie vznikla v rámci projektu Velká Británie očima československé meziválečné žurnalistiky, 1918 — 1938, řešeného na FF UK v Praze a financovaného Grantovou agenturou Univerzity Karlovy v Praze pod číslem 3999/2011.

2 Problematice povědomí o Velké Británii se např. věnuje z pohledu českých spisovatelů práce Jaroslava Peprníka (PEPRNÍK, J., *Anglie očima české literatury od středověku po rok 2000*, Olomouc 2001).

3 Novější práce o českém novinářství v meziválečné době uvádějí ohledně počtu vydávaných novin a časopisů tato hrubá čísla: v celé ČSR vycházelo v roce 1920 asi 2250 titulů, o pět let později to už bylo 2800 titulů a v roce 1930 už neuvěřitelných téměř 4000 titulů. Zřejmý vliv periodik na veřejné mínění ilustrují také náklady nejčtenějšího denního tisku; v polovině třicátých let vycházely *Lidové noviny* v nákladu 45 tisíc kusů, *Národní listy* 20 tisíc, *Venkov* 30 tisíc, *Lidové listy* 10 tisíc, *České slovo* 25 tisíc, *Právo lidu* 40 tisíc, *Rudé právo* 25 tisíc. Srv. KONČELÍK, J. — VEČEŘA, P. — ORSÁG, P., *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010, s. 41.

Týdeník *Přítomnost* zastával v tomto ohledu v širokém spektru novin a časopisů roli do značné míry specifickou. Důvodů bychom našli hned několik. Především nabízely články skutečně prvotřídních a renomovaných tuzemských žurnalistů a také články přejaté či od zahraničních zpravodajů. *Přítomnost* byla také poměrně ojedinělá svojí relativní nezávislostí na politických stranách.⁴ O jednotlivých tématech neinformovala ploše, naopak důraz se kladl na široký kontext problematiky a serióznost. Pro své kvality vyhledávaný časopis tak představuje podle mého názoru nutný odrazový můstek pro jakékoliv hlubší porozumění problematice obrazu Británie v české společnosti v době mezi dvěma světovými válkami.

Otázka pohledu prvorepublikového českého tisku na Velkou Británii a jeho vliv na utváření širšího povědomí o této zemi, se však přes svoji důležitost nikdy nestaly předmětem intenzivnějšího badatelského zájmu české historiografie. Alespoň částečně vyplnit tuto mezeru a naznačit možné okruhy dalšího výzkumu, si klade za cíl tato studie.⁵

CHARAKTERISTIKA TÝDENÍKU PŘÍTOMNOST

Týdeník *Přítomnost* vznikl v roce 1924 pod vedením přední osobnosti české žurnalistiky, Ferdinanda Peroutky, a za značného finančního přispění prezidenta republiky T. G. Masaryka. Poskytnutá částka jednoho milionu korun byla rozdělena na polovinu, přičemž druhá část měla podpořit vznik nového politického subjektu, Národní strany práce, s níž měla být *Přítomnost* úzce propojena.⁶ Z výše uvedeného nepřekvapí, že časopis byl zaměřen prohradně, masarykovsky. Přes tento jasně politický podtext kladl ovšem Peroutka důraz na objektivitu a kritičnost. Peroutkovi se brzy podařilo získat za přispěvatele přední osobnosti české žurnalistiky, jako byli např. bratři Čapkové, Zdeněk Smetáček, Rudolf Procházka, Jiří Hejda, Alfréd Fuchs a další. Kromě nich se v časopise objevovaly přejaté články od významných zahraničních (z velké části britských) autorů, např. Lillian Dixonové, Emlyna Williamse či G. K. Chestertona. V tomto ohledu byla *Přítomnost* do značné míry průkopníkem.

Šíře tematického záběru *Přítomnosti* byla skutečně značná. Samozřejmost u podobně koncipovaného časopisu představovaly obsáhlé články, komentující domácí i zahraniční politiku, stranou ovšem nezůstávalo ani hospodářství, kultura či sport. Nesnažila se konkurovat dennímu tisku v referování o každodenních událostech,

4 V době první republiky byla většina hlavních tištěných médií podporována či vlastněna politickými stranami, což mělo pochopitelně vliv na charakter článků, které v daném listu vycházely. Tisk tak sloužil také jako prostředek komunikace strany s jejími členy či sympatizanty. Srv. KONČELÍK, J. — VEČEŘA, P. — ORSÁG, P., c. d., s. 40–41.

5 Časové ohraničení studie představují roky 1924 a 1938, konkrétně doba založení časopisu na straně jedné, a doba do mnichovské konference na straně druhé. Samotnou problematiku Mnichova a jeho dopadu na obraz Velké Británie v české společnosti ponechávám stranou, jelikož představuje natolik rozsáhlé a svébytné téma, že jeho adekvátní zpracování by si zasloužilo samostatnou studii.

6 Srv. KOSATÍK, P., *Ferdinand Peroutka: Život v novinách (1895–1938)*, Praha 2003, s. 127 a dále.

spíše se pokoušela informovat o věcech ze široké palety různých oborů a zasazovat jevy do širokého kontextu. Cílila především na přemýšlivý typ čtenářů, články byly ovšem psány popularizačně a byly přístupné každému. Během několika let se *Přítomnost* etablovala jako seriózní kulturně politický časopis vysokých kvalit, jehož četba v určitém smyslu patřila k „dobrému vychování“.⁷

V rekonstrukci pohledu *Přítomnosti* na Velkou Británii je pro přehlednost nutné jednotlivé perspektivy tematicky rozdělit. Toto rozdělení je nicméně mnohdy pouze orientační. Mnoho námětů toto rozdělení překračuje nebo se přelévá z jednoho do druhého. V rámci jednotlivých oddílů sleduji především chronologickou linii, což je především u politického vývoje nutné, nicméně u obecnějších témat toto členění v zájmu ucelenosti často opouštím.

Vnitropolitický a zahraničněpolitický vývoj Velké Británie budil zájem *Přítomnosti* po celé sledované období. Zvláště ve druhé polovině třicátých let potom začal převažovat zájem o zahraniční politiku Británie vůči ČSR a Německu. Je tedy vhodné se u pohledu časopisu na problematiku politického dění v Británii zaměřit nejdříve.

PERSPEKTIVOU DVACÁTÝCH LET

V prvním roce existence *Přítomnosti*, tedy v roce 1924, došlo v Británii ke zlomovému momentu jejího vnitropolitického vývoje — vládnoucí stranou se poprvé historií stali labouristé pod vedením Ramsayho MacDonalda. Tato zásadní skutečnost se samozřejmě odrazila také v *Přítomnosti*, konkrétně ve dvou článcích Lillian Dixonové. V prvním z nich představuje pohled Britů na jejich novou vládu.⁸ Text má spíše odlehčený charakter a nemá žádné vysoké informativní ambice. Jeho součástí je několik místních britských vtipů, spojených právě s „dělnickou vládou“. Z řady citátů vysvítá, že část Britů se obávala příkladu sovětského Ruska a hleděla na vládu s jistými obavami, což se naopak veřejně činné osobnosti snažily mírnit.⁹ Nutno dodat, že případné obavy z vlády byly do jisté míry mírněny také limitovanými možnostmi labouristů, kteří neměli v parlamentu většinu a museli se opírat o nejistou podporu liberálů.¹⁰ Druhý článek Dixonové pojednává podrobně o složení nového britského kabinetu.¹¹

7 P. Kosatík píše, že „obecně se šířila představa, že znát, co si o událostech posledního týdne myslí pan Peroutka, patří k dobrému tónu v kterékoliv jen trochu lepší společnosti“, KOSATÍK, P., *Ferdinand Peroutka...*, s. 143.

8 *Přítomnost*, roč. 1924, s. 148–149.

9 Dixonová cituje např. církevního hodnostáře Barnese z Westminsterského opatství: „Je pošetilostí domnívat se, že příchod dělníků k moci znamená revoluci. Mezi všemi velkými národy světa není jediného, v němž by instinkt pro právo a pořádek byl tak pevně vkořeněn, jako mezi námi. Nemusíme se obávat vlády dělnické; nepřinese ani chaos, ani millenium.“ Tamtéž, s. 148.

10 Srv. DEJMEK, J., *Nenaplněné naděje, Karolinum, Praha 2003*, s. 97 a dále; MEDLICOTT, W. N., *Contemporary England 1914–1964 with epilogue 1964–1974*, London 1978, *Second impression*, s. 192 — 200.

11 *Přítomnost*, roč. 1924, s. 113–114.

Celkově se Dixonová snažila ukázat, že nová vláda by neměla být paušalizována jakožto revolučně dělnická či bolševická, protože je složena z mnoha zájmových skupin. Nejlevicovější „bolševická“ část vlády byla navíc podle ní reprezentována pouze jedním člověkem, jímž byl glasgowský člen radikálního křídla labouristů John Wheatley, zastávající úřad ministra zdravotnictví. Oba články mají čtenáře seznámit s politickým děním v Británii a zbavit ho případných mylných dojmů či předsudků. Vyznívají spíše v uklidňujícím duchu — při vyslovení spojení „dělnická vláda“ není třeba se obávat nějaké radikální přeměny Velké Británie v bolševickém stylu.

Vnitropolitická situace v Británii se jako téma v *Přítomnosti* objevuje až v souvislosti s konzervativní vládou.¹² V úvodu je čtenář upozorněn na rozdílné konotace pojmu „konzervatismus“ v Británii a v kontinentální Evropě. Na kontinentu „...bývá toto slovo slučováno s reakcí, s omezením politických práv a s neustálým tažením proti občanské svobodě.“¹³ V Británii ovšem znamená „...ochranu starých, dědičných svobod, vydobytých Angličany od Magnae charty svobody (r. 1215) do Habeas Corpus act (1679).“¹⁴ Proto se britští konzervativci podle autora nebrání reformám např. v oblasti sociální. Stejně jako u Dixonové, i zde se jedná o jakési uklidnění čtenáře a snahu vyhnout se případné dezinterpretaci a vyvolání mylné představy.

V dalších odstavcích pokračuje srovnáním odcházejícího labouristického kabinetu s kabinetem novým. Zatímco předchozí vláda byla složena vesměs z ministerských nováčků bez vyššího vzdělání, v té nové je většina ministrů zkušená a s absolvovanou univerzitou, což autor kvituje.¹⁵ Nová britská vláda se z článku jeví jako zkušená, spolehlivá a vědoma si nutnosti reformem. Kladně jsou hodnoceni i jednotliví členové vlády, přičemž za nejschopnějšího a nejlepšího z nich je autorem označován Winston Churchill.¹⁶ Uvedená stať je všim jen ne politicky neangažovaným komentářem. Britská vláda je zde zobrazena jako výkvět té nejlepší anglické tradice a představuje tak záruku, že země bude v dobrých rukou.

K vyobrazení vnitropolitického dění v Británii přispíval pravidelně také Rudolf Procházka. Kromě toho se pod názvem „Demokracie naše a demokracie anglická“¹⁷ v *Přítomnosti* objevuje také jeho zamyšlení nad povahou kontinentálního a britského pojetí demokracie. Na kontinentu (s výjimkou Francie) panuje dle autora demokracie statická, nepřímá. Statická proto, že politický život zde ustrnul a vliv mají jen velké

12 *Přítomnost*, roč. 1924, s. 725–726. Po volební porážce labouristů odešel dne 5. listopadu 1924 MacDonaldův kabinet a byl nahrazen vládou konzervativců v čele se Stanleyem Baldwinem. Pro Baldwina to byl návrat na premiérský post, jenž předtím uvolnil právě MacDonaldu. Více o této změně srv. DEJMEK, J., *Nenaplněné naděje...*, s. 112.

13 *Přítomnost*, roč. 1924, s. 725.

14 Tamtéž.

15 „...mnohostranné zkušenosti nejen dokonale seznámily nynější členy kabinetu s vládním mechanismem, nýbrž i dodaly jim mnoho potřebné pružnosti...Baldwin jest nad to praktikem, který dlouho vedl velký průmyslový podnik. Jest zosobněným zdravým anglickým rozumem a anglickou povinností.“ *Přítomnost*, roč. 1924, s. 725.

16 Jest to člověk velmi nadaný bohatě obdarovaný přírodou, muž silné vůle, odvážný, nesmírně iniciativní, in: *Přítomnost*, roč. 1924, s. 726.

17 *Přítomnost*, roč. 1929, s. 360–361.

skupiny obyvatelstva, jež se sdružují pod jednou z mnoha politických stran. Strany jsou tak v zajetí hájení zájmů určitých skupin. Nepopřávají potom tolik pozornosti názorům individuálním ani celonárodním. Ona nepřímá této verze demokracie je potom dána tím, že sice všechna moc vychází od lidu, ale nezůstává mu z ní téměř nic, drobí se mezi určité dominantní názory, zastávané mnoha politickými stranami.

Naproti tomu demokracie anglosaská vychází z operativního pojetí demokracie, je empirická a dynamická. Politické strany nejsou fixně vyhraněny určitými tématy a voliči se vyznačují určitou přelétavostí, jednou volí pravici, jindy levici, podle toho, jak se momentálně strana staví k dané otázce. Strany jsou tak více přístupny novým připomínkám a návrhům, více se přizpůsobují požadavkům voličů. Strany nemají pevný tvar a jsou spíše označením směru a eventualitou k politickému protivníkovi. Proto mohou být podle autora v tomto systému de facto pouze dvě strany, konzervativní a liberální. Realita britské politické scény po první světové válce byla ovšem pozměněna. Vliv liberálů poklesl a na místo druhé hlavní strany se vedle konzervativců posunuli labouristé. Přesto má liberální strana podle Procházky v britské politice své místo. Stala se institucionálním vyjádřením určitých středových tendencí, jež jsou v britské demokracii běžné.

Z textu vyplývá, že Procházka dává ze zmíněných modelů demokracie přednost verzi britské, jež lépe zachovává původní podobu demokracie a nedeformuje se tak, jako je tomu v kontinentální Evropě. Také osvětluje jeden důležitý a v našich poměrech zřejmě poněkud nedůvěryhodně působící bod britského politického života — přelétavost stran a voličů podle aktuálních témat, jež je však nedílnou součástí fungujícího modelu demokracie. Celkově lze říci, že Procházkův text pokračuje v tradici spoluvytváření spíše pozitivního obrazu Velké Británie, což je pro *Přítomnost* ve dvacátých letech charakteristické.

OBLAST ZVÝŠENÉHO ZÁJMU – BRITÁNIE VE TŘICÁTÝCH LETECH

Pokud byly příspěvky o Británii v *Přítomnosti* ve dvacátých letech spíše příležitostné, ve třicátých letech můžeme mluvit v tomto ohledu o přelomu. Dění na ostrovech a britská zahraniční politika se stávají předmětem eminentního zájmu, především s ohledem na rostoucí roli Británie na střeoevropské dění ve druhé polovině třicátých let.

Aktuálnímu vnitropolitickému tématu se věnoval Karel Kříž ve svém článku s názvem „Zklamal MacDonald?“¹⁸ Autor zde sleduje činnost labouristického MacDonalda kabinetu ve velmi citlivé oblasti — v otázce nezaměstnanosti. Tato problematika totiž představovala jeden z hlavních cílů vlády. Nezaměstnanost se přesto za rok téměř zdvojnásobila ze zhruba 1,2 milionu nezaměstnaných na 2,2 milionu. Vláda ovšem podle autora musela čelit řadě komplikací, především celosvětové hospodářské krizi, jež měla na Británii velký dopad. Pro boj s nezaměstnaností vláda vybrala ministra Thomase, který ovšem „...zklamal tak důkladně, jako málo jiných“¹⁹ a žádné radikální řešení nebo opatření nepřišlo.

¹⁸ *Přítomnost*, roč. 1930, s. 787–789.

¹⁹ Tamtéž, s. 788.

Celkově Kříž hodnotí MacDonalldovu vládu neutrálně. Nezvládá sice boj s nezaměstnaností, ale částečně ji omlouvá, že spadla po hlavě do složité situace mezinárodního hospodářské krize.²⁰ Vládě neupírá snahu, zvláště v porovnání s předchozí vládou konzervativců.²¹ Nejvíce MacDonalldově vládě autor vytýká absenci radikálního řešení. Byl si nicméně vědom, že nemožnost takového postupu byla ovlivněna faktem, že labouristická vláda byla opět vládou menšinovou a při prosazování zákonů musela hledat podporu u liberálů. Radikální koncept tedy nemohl bez požehnání liberálů vejít v platnost.²²

V textu Kříž rovněž kritizuje roli liberálů, jakožto přelétavého jazýčku na vahách a středové síly v britské politice.²³ Rozkolísanost liberální strany má ovšem podle autora svůj důvod — jejich snahu o reformu volebního systému, který by umožnil spravedlivější přepočít hlasů na mandáty. Stávající systém totiž třetí stranu značně znevýhodňoval oproti labouristům a konzervativcům. V hodnocení role liberálů se tedy Kříž s Procházkou nápadně rozcházejí. Nutno ovšem dodat, že Křížův článek je o několik let mladší a za tu dobu mohl Procházkův názor projít proměnou. Jeho hodnocení role liberálů na britské politické scéně ze třicátých let ovšem v *Přítomnosti* nenalezneme.

Téma Německa a jeho vztahu k Británii se začalo na stránkách *Přítomnosti* více objevovat s nástupem Hitlera k moci. Jedním z prvních článků o rostoucím nebezpečí Německa a jeho vnímání v Británii je Frankův příspěvek „Angličané o Němcích“ z roku 1933.²⁴ Upozorňuje na fakt, že v Británii si lidé po volbách v Německu, kde zvítězili nacisté, již uvědomili nebezpečí, jež v této zemi pod Hitlerovou vládou dřímá. To považuje autor za průlom, protože doposud bylo veřejné mínění v Británii nakloněno Německu, a pokud někoho považovalo za hrozbu evropskému míru, tak tradičně spíše Francii. I přesto se však podle něj v Británii najdou zastánci vlády „pevné ruky“ ve stylu Mussoliniho či Hitlera, především okolo skupiny *British Union of Fascists*, v jejímž čele stál Sir Oswald Mosley. Fašismus v Británii však podle autora nemá mnoho šancí na úspěch.²⁵

20 Hodnocení druhé MacDonalldovy vlády ze strany historiků se v tomto ohledu s Křížem ve směr shoduje, např. K. Morgan napsal, že „...kolotoč poklesu obchodu a nezaměstnanosti, by nemohly napravit zásahy žádné vlády.“ MORGAN, K. O. a kol., *Dějiny Británie*, Praha 2010, s. 476.

21 „Je...pravda, že vláda učinila za rok více než vláda páně Baldwinova za tři léta a je pravda, že projektuje ještě některá opatření, jež mohou poněkud situaci zlepšit.“ K tomu ještě dodává: „...žádná jiná vláda by za tak těžkých podmínek bez radikálních opatření nemohla vykonat více, přece je tu jen jisté zklamání.“ *Přítomnost*, roč. 1930, s. 788.

22 Někteří autoři nicméně upozorňují na fakt, že labouristický předvolební program ani žádné radikálně levicové koncepty nenavrhol a k faktickému zablokování takových návrhů ze strany liberálů ani nemuselo dojít. Za větší problém považují nejednotnost uvnitř samotné labouristické strany. Srv. MEDLICOTT, W. N., *Contemporary England...*, s. 241 a dále.

23 „A liberálové...podporu poskytují tak rozmarně a tak váhavě, že to vzbuzuje až úžas. Ostatně poměry v liberální straně jsou značně zmatené a jsou tam dnes tři směry, z nichž jeden jde s pravíci a druhý s levíci, třetí pak kolísá zmateně kolem obou.“ *Přítomnost*, roč. 1930, s. 788.

24 *Přítomnost*, roč. 1933, s. 392–394.

25 Půvabně to dokresluje snahou několika fašistů v Londýně o veřejnou propagandistickou akci: „Úderný oddíl čtrnácti urostlých, pečlivě vybraných mužů, vyrukoval včerejší noci do

Z tohoto článku vysvítá obraz Británie jakožto země, jež si uvědomila nebezpečí totalitářských režimů v Itálii a Německu, a v níž není prostor pro příznivce fašismu. Británie se tu jeví jako jakási spolehlivá demokratická hráz a opora vůči případnému rozmachu extremistických směrů.

O dva roky později již neměl tento obraz tak jasné barvy. Zdeněk Smetáček ve svém stručném příspěvku „Jedná Anglie správně?“²⁶ z roku 1935 kritizuje pasivní a smířlivý přístup Británie k Německu. Na jednu stranu sice Británie vystupuje proti jednání Německa, ale vzápětí její král zasílá gratulaci k Hitlerovým narozeninám. Autor tento postup interpretuje jako praktickou ukázkou metody cukru a biče, a britský postup považuje za málo pochopitelný a bez hrdosti.²⁷ Británie zde vyznívá jako země trochu povyšenecká a neopatrná, jednající za pomoci nepochopitelných prostředků a nedohlížející možné důsledky svých činů. Právě v tomto článku se začíná objevovat kritičtější, místy kousavý pohled na Británii, s nímž se bude možno setkávat v *Přítomnosti* od této doby stále častěji.

Zřejmě nejvýznamnější osobnost československé meziválečné publicistiky, šéfredaktor *Přítomnosti* Ferdinand Peroutka, se o Británii na stránkách časopisu zmiňoval až v pozdních třicátých letech, v souvislosti se širší mezinárodní situací. Ve svém článku „Záhadná Anglie“²⁸ píše o roli této země v evropské politice. Británie má podle Peroutky zásadní význam pro boj s Německem, čehož si je Hitler vědom a chová se k ní proto velmi opatrně a zdvořile. Pokoušet se o jednotnou protiněmeckou frontu bez účasti Velké Británie nemá podle autora smysl, a tak je třeba brát ohledy na britské názory a postupy v jednání s Německem. Britskou snahu vyčerpat nejprve všechny diplomatické možnosti autor oceňuje jako velmi rozumnou. Peroutka se rovněž ohrazuje proti názorům, že se Británie vlastně nezajímá o kontinent, protože zde nemá co ztratit.²⁹

Záruku, že by se v případě konfliktu Británie nechovala jinak než v době první světové války, dokazuje Peroutka tím, že nebezpečí, která pro ni plynula z vilémovského

centra města a v ulicích kolem Piccadilly Circus předstupoval resolutně před lidí, vracějící se z divadel, soustředěných v té končině. Mosleyovi černokošiláci, z nichž si Londýňané, pokud o nich vůbec vědí, dělají blázny, nabízeli poslední číslo svého ústředního a prozatím jediného časopisu ‚The Black shirt‘ (Černá košile). Ale fašistická demonstrace dopadla poněkud jinak, než se domníval sir Mosley, její osnovatel: v blízkosti Leicester Square se kolem černokošiláčů stáhl hrozivě zástup asi dvou tisíc chodců nefašistického přesvědčení. A ti, co byli na okraji, začali hned aktivní protimanifestaci, a to pěstmi.“ *Přítomnost*, roč. 1933, s. 394.

²⁶ *Přítomnost*, roč. 1935, s. 258.

²⁷ „Těmto lidem jde o věc, a proto jsou odhodláni ledacos překousnout. Tentokrát jde o mír, i zkoušejí to všemi prostředky — hrozbami i chlácholením... Mocnější je však přesvědčení, že neuškodí, dá-li vůči méně mocnému občas také najevo blahosklonnost nebo dobrou vůli. Že by si tím mohl zadat, to ho ani nenapadne, neboť je příliš přesvědčen o své vlastní znamenitosti.“ Tamtéž.

²⁸ *Přítomnost*, roč. 1936, s. 193–196.

²⁹ „Ale jaká to nepravda! Jaká neznalost tohoto velkého státu! Že je to nepravda, bylo ostatně už dokázáno a důkaz podala Anglie statisíci svých mrtvých...Nechápu, jak je v debatě možno přehlížet i tak velký fakt, jakým byla světová válka a účast Anglie na ní.“ *Přítomnost*, roč. 1936, s. 194.

Německa, nezmizela. Na tom nemění nic ani protiválečná nálada v Británii a nechuť k vojenským dobrodružstvím. I když se může podle autora zdát nepravděpodobné, že by za této situace šla Británie do války kvůli Československu, v roce 1914 bylo ještě nepravděpodobnější, že tak učiní kvůli Srbsku, a přece se tak stalo. Peroutka nepředpokládá, že se Británii podaří Německo přesvědčit mírově, ale zároveň není možné proti Německu bojovat bez Británie. A pokud by válka skutečně nastala, nepochybuje o tom, že do ní Británie, i přes pacifistická hesla, vstoupí.³⁰ Další zárukou je podle autora fakt, že bytostným zájmem Británie je klid a rovnováha na kontinentě, což bude nakonec vždy hájit. Británie se také nemůže jako dříve odříznout od kontinentu pod ochranou svého loďstva. Možnost její izolace byla podle Peroutky značně omezena s rozvojem letectví. Británie nemůže připustit, aby kontinent ovládlo Německo, jelikož by tím byla ohrožena i její vlastní bezpečnost.

Tento Peroutkův článek vyšel v době velkých debat o složité situaci v Evropě. Jednalo se o reakci na četné kritiky britského postupu, kteří vyjadřovali — později naplněné — obavy, že Británie opustí Československo v zájmu zachování míru. Peroutkovým argumentem je historický příklad první světové války a obdobně nerozhodný postoj Británie před jejím vypuknutím. V okamžiku válečného stavu se ovšem Británie aktivně zapojila do dění na kontinentu a Peroutka nepochybuje, že by tak učinila ve třicátých letech znovu. Autor zde vidí Británii jako spojence, jenž se sice může jevit nespolehlivě, ale v klíčovém okamžiku udělá správnou věc. Do jisté míry naznačuje pošramocený obraz Británie v Československu, kde se o britském spojenci pro ochotu jednat s Německem vkrádal určitý pocit nejistoty a nedůvěry. Zároveň se snaží tuto perspektivu poopravit a svými argumenty poukázat, že z britského jednání není třeba mít ve výsledku obavy.

K této problematice se vzápětí vyjádřil také Otto Rádl.³¹ Britové podle něj v sobě mají zakořeněnou určitou vrtkavost, nespolehlivost či rozmarnost, což spojuje — s odkazem na Mauroise a Voltaira — s vlivem nevypočitatelného britského podnebí. Britové jsou podle něj nesystematičtí, nespolehliví a sobečtí, zahledění pouze do vlastních problémů a problémů své říše. V zahraniční politice reagují pouze na bezprostřední podněty a nejsou schopni se držet nějakého ideově jednotného systému. Už britská výchova vede podle autora k rozvoji okamžité rozhodnosti a sebedůvěře, k vytvoření člověka činu. V tomto systému je rozumovost a intelektualismus věcí nevítanou, protože tak vznikají otázky a pochybnosti. S tím souvisí i britský důraz na rozvoj silné vůle, sebeovládání a tělesné výchovy a sportu na školách. Pro Brita je podle Rádla typická empiričnost, odkud pramení odpor k teoriím a ideologiím — Brit se dívá s nedůvěrou na věci neempirické, které nemůže převést na činnost.

Rádl tedy tvrdí, že při jednání dávají Britové přednost citům a pocitům před rozumem. Výše zmíněné argumenty autor aplikuje na chování britské politiky vůči Německu v době porušování locarnské a versailleské smlouvy. Tato politika působí podle

30 To dokládá slovy známého britského novináře Wickhama Steeda o britské povaze: „...co Angličan snad říká ve chvílích normálního klidu, nedává ještě klíč k tomu, co učiní ve chvíli krize; tehdy teprve ukáže se jeho skutečná povaha, tehdy málo mluví, ale zato jedná.“ *Přítomnost*, roč. 1936, s. 195.

31 *Přítomnost*, roč. 1936, s. 230–234.

autora opatrně a oportunisticky, jako by se Británie snažila získat výhodu především pro sebe a své zájmy, bez ohledu na širší ideový kontext. Postupy britské politiky přirovnává Rádl k jednání fotbalistů, kdy se předem určí pouze rámcová taktika a konkrétní postup se potom nechává na hráčově okamžitém posouzení dané situace. Spolehnout se na vlastní instinkty a pocity považuje autor za součást definice britského gentlemana, stejně jako hluboký smysl pro spravedlnost a fair-play.

Britská politika je podle Rádla sice oportunistická, zároveň je ale vždy politikou gentlemanů. O jejím směru vždy rozhodovalo britské veřejné mínění, a to nikdy nestálo na straně bezpráví a agrese vůči slabším. Tento postoj je podle autora zárukou, že se Británie nikdy nespojí s hitlerovským Německem a nepostaví se proti demokratickým státům v Evropě.

Rádlův článek se na první pohled nestaví k Britům lichotivě, už vůbec nelze mluvit o idealizování či nerealistickém nazírání. Autor v nich spatřuje řadu vlastností, které se mohou zbytku Evropy jevit jako cizí a nelogické, ale jež mají své místo v celkovém charakteru Britů. Ony vlastnosti tak tvoří sice podezřelé a cize působící, ale v podstatě logický celek. Ve výsledku tak článek zanechává o Británii dojem sice zvláštní a cizí země, její složitý národní charakter je však zárukou respektování principů fair-play v mezinárodní politice. Podobně jako Peroutka tedy čtenářům představuje Británii jakožto zemi, která nakonec vždy udělá správnou věc a není se třeba obávat její smířlivé politiky vůči Německu nebo izolacionistických tendencí.

Nadějně v této době viděl britskou politiku také Rudolf Procházka, jenž ve svém článku „Proč německá propaganda v Londýně nepochodila“³² rozebírá tehdy neúspěšné snahy Německa získat si pro své požadavky vůči Československu Británii. Britové si podle autora osobně ověřili situaci německé menšiny v ČSR a nemohli si nevšimnout rozporů mezi skutečností a německým popisem situace. Také ztráta důvěry Británie v německou propagandu má velký význam pro celoevropskou politiku. Přes určité sympatie k Československu chce však Británie „...dále pozorovat objektivně a jednat výhradně s ohledem na celkový zájem míru, který se ovšem podivuhodným způsobem kryje se zájmy britského impéria samotného.“³³ S tím, že Británie je úzce spjata s děním na kontinentě a není lhostejná k jeho vývoji, souvisí podle autora také fakt, že se na Ostrovech začíná intenzivně zbrojit.

Procházka ukazuje Británii jako zemi, jež sice zastává především své vlastní zájmy, přesto ale hraje na poli mezinárodní politiky férovou roli, zbavila se již vlivu německé a maďarské propagandy a je z hlediska Československa důvěryhodná.

Ve výše uvedených článcích se jejich autoři zmiňují o zvýšeném britském zbrojení, což bylo zcela jistě významným tématem své doby.³⁴ Podrobně o tom píše v roce 1937 pod pseudonymem skrytý Emanuel Moravec.³⁵ Zbrojení Británie podle něj —

32 *Přítomnost*, roč. 1937, s. 148.

33 Tamtéž.

34 O britském zbrojení jakožto hospodářské otázce z českého pohledu, nalezneme poměrně hodně zmínek v meziválečném časopisu „Obzor národohospodářský“, především v letech 1936 a 1937. Analýza této neprobádané problematiky rovněž čeká na své zpracování a v rámci této práce bohužel není prostor na podrobný rozbor.

35 *Přítomnost*, roč. 1937, s. 149–152.

především v oblasti loďstva a letectva — nijak nezaostává za Německem. Upozorňuje přitom na značné finanční a vojenské možnosti, jimiž Británie disponuje prostřednictvím svých kolonií. Zde je ovšem problém ve značné nejednotnosti různých částí britské říše a časté rozdílnosti zájmů jejích jednotlivých oblastí. Autor uvádí, že kupříkladu Kanada není povinna asistovat při obraně impéria mimo své hranice, nebo že Austrálie má logicky větší zájem na opatřeních proti Japonsku. Z článku vysvítá také autorův důraz na obranný charakter britského zbrojení, což jej legitimizuje a zcela opravňuje.³⁶

Moravec dále detailně rozebírá investice Británie do zbrojení v porovnání s Německem a také, do kterých částí armády jde nejvíce financí. Rovněž poukazuje na kvality a zkušenosti velení britské armády a technickou vyspělost britských vojenských strojů. Pro téma této práce jsou ovšem důležitější závěry, k nimž dochází. Ze sledovaných čísel autor konstatuje, že Británie není tak slabá, jak se může občas zdát, a že Německo podle dostupných čísel není tak silné, jak o sobě rádo tvrdí. Článek buduje obraz důvěryhodné a sebevědomé Británie, neprávem vojensky podceňované mocnosti, jež je stále silná, mimo jiné prostřednictvím své obrovské koloniální říše.

Téměř všechny články v *Přítomnosti* na téma britské zahraniční politiky druhé poloviny třicátých let, a problémy s ní spojené, se tak nesou v obdobném duchu. I přes o poznání kritičtější tóny se snaží navodit obraz Británie, jakožto spolehlivého zahraničního partnera, který sice mnohdy jedná podivně a nedůvěryhodně, ale na nějž se lze vždy nakonec spolehnout, že neponechá osud středoevropské či kontinentální demokracie v rukou militaristického Německa.

Série článků Jana Stránského o československé propagandě v Británii a o pohledu Britů na Československo,³⁷ se dotýká britské politiky vůči Československu z poněkud širšího hlediska. Pro českého čtenáře se jednalo o nepochybně atraktivní a neznámé téma, zvláště s přihlédnutím ke skutečnosti, že podobně zaměřený článek za celou meziválečnou dobu v *Přítomnosti* nenalezneme. Autor poukazuje na velkou nevědomost Britů o Československu, přičemž už samotný název „Czechoslovakia“ je pro Brity krkolomný a cize působící. Větší úspěch by u nich měl pojem „Bohemia“, jež však podle autora u řady Britů vyvolává kromě označení pro Čechy také konotace s bohémským, nezodpovědným životem, případně cikánskými bandami. Britové podle autora žijí s představou předválečné podoby Evropy a jejich geografické znalosti ilustruje fakt, že řada z nich navíc ani neumí vyjmenovat britské kolonie. Teprve v současnosti (tj. v roce 1937) dorůstají první generace s lepším obecným povědomím a rozhledem.

V očích mnoha Britů Čechoslovákům podle autora také škodí jejich záporný vztah k monarchii, již pomáhali rozbít, což u Británie s jejím důrazem na královskou rodinu budí určitou nedůvěru. Těž zrušení šlechtických titulů a pozemková reforma nepůsobila na Británii nejlépe. Velkou roli v pohledu Britů na Čechoslováky také hrál postoj k menšinám, protože Britové mají podle Stránského zakořeněné sympatie vůči slabším a mi-

36 „Národohospodáři odhadli, že světová válka přišla celkem asi na 10 000 miliard Kč. Po-
daří-li se bloku míru v příštích letech i za cenu 2000 miliard Kč druhou světovou válku
zažehnat, je to přece jen lacinější, a proto je zbrojení dobrý kulturní obchod.“ *Přítomnost*,
roč. 1937, s. 152.

37 *Přítomnost*, roč. 1937, s. 161–163, 177–180, 241–244.

noritám a snaží se jim pomáhat. Zde upozorňuje na pozitivní vliv dohody československé vlády s aktivistickými Němci v Československu na britsko-československé vztahy.

Článek naráží na častá uklidňování československého tisku ve věci britského postoje k evropské politice, na ony projevy jistoty, že Británie nepřipustí, aby se vůči Československu dělo nějaké bezpráví. Autor ovšem nechává zaznít také varovné tóny. Upozorňuje, že Británie nezasáhla ani na obranu Habeše, která je ve Společnosti národů, ani na ukončení bezpráví v občanskou válkou decimovaném Španělsku, které dokonce leží v oblasti strategického zájmu Británie. Určitá důvěra československého tisku v Británii neuniká ani samotným Britům, kteří na podobné projevy jistoty nazírají s nechutí.³⁸ Případnou britskou pomoc v konfliktu potom Stránský vidí poměrně strážlivě: „Je tedy Velká Británie s námi nebo není? ... zdá se, že je s námi skutečně. Je s námi alespoň dnes, pomůže nám, bude-li třeba, za jistých podmínek a za jistých předpokladů. Ne proto, že leží Praha v srdci Evropy, ani proto, že máme starou kulturu a že jsme civilisovaní. Pomohla by nám prostě proto, že by k tomu byla patrně donucena.“³⁹ Autor připomíná hlavní důvody britského pacifismu: kromě obav z přímého vojenského ohrožení Británie je to také obava, že válka by nutně znamenala další ústupky koloniím a dominiím a postupný rozklad britské koloniální moci. Dokud bude trvat britsko-francouzské spojenectví, Británie musí brát ohled na zájmy Francie, a její zájmy probíhají střední Evropou. Je tedy v zájmu všech zachovat v této oblasti mír.

Stránského text je do jisté míry pesimističtější, než bylo do té doby na stránkách *Přítomnosti* obvyklé. Role Británie ve středoevropské politice už nevyznívá v uklidňujícím duchu, naopak zaznívá zde varovný tón, že britská pomoc není samozřejmá. Stále ji sice považuje za pravděpodobnou, především z důvodu obdobných vlastních zájmů Británie, ale z autorovy strany to již není důvěra bezpodmínečná.

Celkovému optimismu z postoje Británie — alespoň na stránkách *Přítomnosti* — nahrála britsko-francouzská dohoda z konce dubna roku 1938, nad čímž se v časopisu zamýšlel Pavel Vilemský.⁴⁰ Francie mimo jiné deklarovala, že dodrží spojenecké závazky k Československu v případě nevyprovokovaného útoku. Británie sice odmítla písemný závazek, nicméně naznačila ochotu připojit se v tomto ohledu k Francii. Vilemský se ve světle těchto událostí vyslovuje optimisticky ohledně budoucnosti Československa a věří, že v případě německé agrese západní velmoci zakročí. Poukazuje také na „rozčilený depresionismus, který jsme v posledních měsících v určitých oblastech naší politiky zažili...“⁴¹ za jehož nepřímý odraz lze považovat i strážlivé Stránského úvahy v *Přítomnosti*. Vilemský se staví proti názoru, že západní mocnosti ztratily o Československo zájem, a dokazuje to právě výsledky zmiňované konference.⁴²

38 „Velká Británie není nadšena jistotou, s kterou za ni československý tisk mluví. Nemá ráda, aby v jejím zastoupení kdokoli rozhodoval, co jednou učiní a co neučiní.“ *Přítomnost*, roč. 1937, s. 243.

39 *Přítomnost*, roč. 1937, s. 243.

40 *Přítomnost*, roč. 1938, s. 273–274.

41 *Přítomnost*, roč. 1938, s. 274.

42 „Co se týče ‚zklamání‘ nad západními velmocemi, mohli by zklamání lidé jednou vyslovit, co si za nynějšího stavu záležitostí mohou přát a zda mohou žádati od Francie a Anglie více? ... V tomto boji je postoj Francie a Anglie od londýnské konference naprosto jasný —

Vyznění článku tedy pokračuje ve spíše optimistickém pohledu na politiku Británie vůči Československu, a tento pohled se nemění ani na jaře roku 1938, několik málo měsíců před Mnichovskou konferencí. Ani ti nejrealističtější a nejkritičtější autoři se v *Přítomnosti* neobávali toho, že by bylo Československo nakonec ponecháno Německu na pospas. Jediné pochyby, které byly vyjadřovány, se týkaly motivů britské politiky. Neochotu Británie vázat se přímo vojensky pak považovali, s ohledem na britskou národní povahu a celkové imperiální zájmy, jako pochopitelnou.⁴³

Poměrně zajímavý pohled na tuto problematiku nabízí článek B. Palkovského.⁴⁴ Nejprve naráží na zmiňované depresivní nálady spojené s nazíráním na britskou politiku, a snaží se je rozehnat. Obecné povědomí o Československu se podle autora za dobu existence tohoto státu v Británii zlepšilo a Československo může na Brita působit jako sympatická, bezproblémová země. Avšak v momentu, kdy je po Britovi požadováno, aby šel kvůli této zemi do války a umíral pro ni, je pochopitelné, že má pochybnosti. Zde může podle Palkovského hrát roli irský příklad dvacátých let: Brit může namítnout, že jeho země měla také svůj problém s menšinou, v tomto případě s irskou (podobně jako Československo s minoritou německou), a i přesto, že byl naplněn irský maximalistický program, Británie tuto změnu přežila bez vážné újmy a mír byl zachován. Proti volání do války tak může Británie dle své zkušenosti oprávněně argumentovat doporučením, ať se Československo zkusí domluvit s německou menšinou a ustoupit jejím požadavkům.

Palkovský tedy viděl možné nebezpečí v britské zahraniční politice a upozorňoval na nutnost více Británii pravdivě informovat o národnostní problematice v Československu a ukazovat nebezpečí nacistické ideologie nejen pro střední Evropu, ale i pro samotnou Británii. Usilovná práce v této oblasti podle něj může zabránit tomu, že v britské zahraniční politice nepřeváží perspektiva irského řešení nebo jiný názor s případnými katastrofálními následky pro Československo.

Situace v Irsku a její řešení tedy podle autora mohou pro průměrného Brita sloužit jako argument proti vojenské pomoci Československu. Palkovský na stránkách *Přítomnosti* jako jediný zmiňuje tento, podle mého názoru poměrně důležitý moment v anglickém uvažování. Ač byl totiž irský aspekt podle autora přítomen především u „průměrného Brita“, nelze samozřejmě vyloučit jeho vliv na britské politické představitele.

V době mise lorda Runcimana se přirozeně v *Přítomnosti* objevilo několik zmínek také o této problematice.⁴⁵ Z článků (nebo spíše poznámek, protože jejich roz-

doufejme, že i pro krátkozraké. Naprosto zřejmé je také, čím nám obě západní velmoci za všech okolností chtějí pomoci — i v případě nejtragičtějších.“ Tamtéž.

43 Tento pohled na britskou politiku vyznívá velmi kontrastně s reálným stavem věcí, srv. DEJMEK, J, *Nenaplněné naděje...*, s. 361–367. Dejmek interpretuje zmiňovanou britsko-francouzskou schůzku v Londýně jako jakousi předzvěst budoucího vývoje, vedoucího až k Mnichovu. Projevila se zde podle něj např. jasná tendence Británie tlačit na Československo ohledně dohody s Henleinem a veřejné projevy některých britských státníků v tom smyslu, že Československo považují za odepsané.

44 *Přítomnost*, roč. 1938, s. 309.

45 Např. V. Gutwirth tuto považuje za projev víry britské demokracie v lidskou individualitu. *Přítomnost*, roč. 1938, s. 501.

sah byl opravdu velmi malý) svou formou zaujme příspěvek B. Palkovského.⁴⁶ Text je koncipován jako dopis lordu Runcimanovi, a upozorňuje na neslučitelnost nacismu s demokratickým řádem. Připomíná, že i Británie bude nacismem přímo ohrožena. Celkově se ale články, vztahující se k misi lorda Runcimana, nesou v informativním duchu o problémech se sudetskými Němci, ale k problematice českého pohledu na Velkou Británii nejsou příliš přínosné.

O BRITÁNII VŠEOBECNĚ

Británie očima *Přítomnosti* však nebyla jen zemí mnohdy klíčových politických témat. Nelze zde ukázat všechny „britské“ náměty, které se v *Přítomnosti* objevovaly, a proto představím jen několik klíčových, nejčastěji zmiňovaných témat.⁴⁷ Níže uvedené okruhy tak pouze naznačují pestrost témat, bez ambice na jejich vyčerpávající zpracování.

ANGLIČTINA

Z větších úvah o angličtině v *Přítomnosti* je nutno vyzdvihnout dva články. První z nich napsal v roce 1932 Otakar Vočadlo.⁴⁸ Považoval angličtinu, vedle francouzštiny, za jeden ze dvou dominantních světových jazyků, jež převládají v diplomatických a obchodních stycích. Samotná angličtina má podle Vočadla ideální vlastnosti, které ji předurčují k roli světového jazyka. Především je rozšířená díky britskému impériu po celém světě a je dominantním jazykem také v lidnaté Číně a jihovýchodní Asii. Důležitým prvkem je také její gramatická jednoduchost a poměrně nenáročná výslovnost.

V Československu by se podle Vočadla měla zlepšit výuka angličtiny, protože jen tak z našich škol vzejde „...nová inteligence, schopná konečně mezinárodních styků, abychom neuvázli v středoevropském provincionalismu a nezůstali dokonce za menšími národy baltskými nebo za Bulharskem...“⁴⁹ Toto poukázání na malé rozšíření angličtiny v Československu je poměrně významné. Angličtina totiž nehrála po celé meziválečné období takovou roli, jakou by si například Vočadlo přál. Výuka tohoto jazyka zaostávala především za němčinou a francouzštinou, které u nás měly delší

⁴⁶ *Přítomnost*, roč. 1938, s. 484.

⁴⁷ Kromě zmíněných okruhů by bylo možné analyzovat například pohled na britskou literaturu, což bylo často traktované téma. Jednalo se především o názory na literaturu moderní, články o starší anglické literatuře v čele se Shakespearem se objevovaly spíše v odborných časopisech typu Lumír. Této problematice se z pohledu českých spisovatelů věnoval již dříve zmiňovaný J. Peprník (PEPRNÍK, J., *Anglie očima české literatury*...). Jiné téma by mohly představovat také cestopisné články o Británii, které v *Přítomnosti* publikovali především Jiří Hejda či Karel Čapek, jehož texty byly provázány s úspěšnou publikací *Anglické listy*. Adekvátní zpracování této problematiky však stojí daleko za rozsahovými možnostmi této studie, proto je ponechávám stranou.

⁴⁸ *Přítomnost*, roč. 1932, s. 220–223.

⁴⁹ Tamtéž, s. 223.

tradici. Angličtina tak přes veškeré snahy platila po celou dobu první republiky za exotický jazyk, a její znalost se šířila velmi pomalu.⁵⁰

Na tuto skutečnost poukazuje také druhý článek o angličtině, z roku 1935, jehož autorem je Jiří Kubelík.⁵¹ Konstatuje, že přes všechny snahy zůstává u nás angličtina řečí neznámou. Důvody jsou podle autora nasnadě: přílišná rychlost rozmachu tohoto jazyka, na niž naše střední školství nestihlo reagovat, a k roku 1935 stále nebyla na školách zavedena jeho výuka. Tento fakt považuje Kubelík za velmi špatný, protože angličtina se podle něj stala jazykem světovým, jak v běžné, tak v odborné komunikaci, ve vědě i v kultuře.

Důvody, proč je angličtina u nás zanedbávána, vidí autor v určité lenosti učitelů učit se nové věci, dále v začarovaném kruhu, kdy neexistence profesorských míst pro znalce angličtiny nemotivuje budoucí učitele ke studiu tohoto jazyka, a tudíž chybějí odborníci, kteří by angličtinu učili.

O angličtině tedy autoři nejčastěji píší v souvislosti s její světovou rolí a poukazují také na špatný stav výuky tohoto jazyka v Československu. Určitá exotičnost angličtiny u nás podle mého názoru zcela souzní s faktem, že Británie byla po značnou dobu první republiky zemí spíše neznámou a cizí. Nelze tudíž očekávat, že by na tom postavení anglického jazyka mělo být jinak.

ŠKOLA A SPORT

Přestože *Přítomnost* nebyla periodikem s pravidelnou sportovní rubrikou, čas od času se zde objevily články o sportu. Řada z nich byla teoretického zaměření a role Británie byla v této oblasti nesporně velká, zvláště pokud se jednalo o fotbal. S otázkou sportu souviselo ještě jedno téma, totiž problematika britského školství, jež kladlo na sport a tělovýchovu velký důraz a ve většině článků jsou škola a sport dvě spojené nádoby.

Že sport je pro Brity záležitostí velmi typickou, zmiňují v *Přítomnosti* téměř všechny teoretické texty o sportu. Jedním z nich je článek „Are you a sportsman?“, jehož autorem je Jan Byk.⁵² Zájem o sport (především o fotbal) v opravdu masovém měřítku začíná podle něj v Československu až po válce, právě pod vlivem Británie, Ameriky a Francie. Tento zájem však byl mnohdy pouze pasivní. Velký nárůst počtu aktivních sportovců nenastal. Sportovní kluby sice zaznamenaly zvýšení členské základny, ale mnohdy se podle autora jednalo pouze o lidi, kteří hledali cestu k levnějším vstupenkám na sportovní klání. Tito lidé se také začali prosazovat do vedení sportu u nás, což mělo negativní dopady.⁵³ Zjednodušeně řečeno — u nás ne-

50 Za šíření angličtiny se v meziválečné době zasazoval především profesor Vilém Mathesius, jenž kladl důraz na preferenci anglického jazyka jakožto druhého cizího jazyka na středních školách. Srv. MORGAN, K. O. a kol., c. d., s. 544.

51 *Přítomnost*, roč. 1935, s. 661–662.

52 *Přítomnost*, roč. 1925, s. 445. Jméno Jan Byk je zjevný pseudonym, v pozdější době se mění na anglické John Bull, což je jméno známé karikaturky, zosobňující průměrného Angličana.

53 Z těchto negativních dopadů autor vypočítává „...různé aféry s výdělečným provozováním sportu, surové počínání jednotlivců, obhroublá mluva.“ Tamtéž.

bylo mnoho „sportsmanů“ v britském smyslu, tedy jakési vyšší formy gentlemanství: „Neboť gentleman může být sportsmanem, ale sportsman musí být gentlemanem. Nejde tu o nějakou vnější formu, jde tu o vnitřní, duševní hodnotu.“⁵⁴ Jako „sportsmana“ definuje autor článku takového člověka, který respektuje zásady fair-play a je jejich zosobněním. „Sportsmanem“ může být ovšem nejen hráč, ale i divák, a to v tom případě, když dokáže pochválit dobrou hru soupeře, respektuje rozhodčího a nelpí na vítězství svého týmu, když si to nezasluhuje. Autor tedy vidí ideál „sportsmana“ jako typicky britskou záležitost, jež je hodna následování.

Zajímavý pohled na vztah Britů ke sportu a na sportovní život v Oxfordu nabízí článek R. Freunda.⁵⁵ Ten označuje sport za „modlitbu Anglie“ a poukazuje na jeho velkou důležitost v britském školství. Pro člověka ze střední Evropy se jevil takový význam jako fascinující a neváhal ho přirovnat k obdivuhodným metodám vzdělávání ve starém Řecku. Už od časného ráno probíhala v Oxfordu podle autora čilá a obdivuhodná aktivita: „Pět, šest tenisových hřišť bylo v plném proudu, vedle se zaměstnávalo tucet mladých lidí střelbou z luků, a v rohu zahrady trainovali skok do dálky. A já jsem si představoval, že jsem záhy vstal!“⁵⁶ Freund dále poukazuje na důležitost, jakou sport ve škole má: „Není naprosto nic neobvyklého v tom, je-li student docela otevřeně odvolán z přednášky, protože je ho potřeba při tenise nebo kriketu.“⁵⁷ Autor hodnotil roli sportu v britské výchově velmi kladně, což dokazuje nejen jeho přirovnání tohoto systému ke starému Řecku, ale také konstatování, že správný úředník (což byla kariéra většiny absolventů Oxfordu) stejně vše, co potřebuje, získá praxí a škola by měla pouze tříbit jeho charakter. A takový požadavek Oxford se svým důrazem na sport splňuje.

Sport v Oxfordu ovšem podle autora nebrání rozvoji duševní činnosti. Přes množství času, který věnují oxfordští studenti sportu, se Freund pozastavuje nad tím, kdy stíhají produkovat tak ohromné množství básní, povídek, divadelních her či odborných článků, a dochází k poměrně pikantnímu postřehu: „Souvisí to patrně s tím, že erotické záležitosti zabírají jen nepatrnou část jejich času.“⁵⁸

Článek potvrzuje obraz Británie jakožto sportu zaslíbené země. Je patrné, že autorovi postavení sportu v britské výchově velmi imponovalo, a považoval ho za možný vzor také pro naše školství. Zároveň bourá možný stereotyp sportovce jakožto méně oduševnělého člověka a na příkladu činorodých oxfordských studentů dokazuje, že v Británii to rozhodně neplatí.

Téma britského školství se v *Přítomnosti* objevuje výrazněji ještě jednou. V roce 1927 zde byl otištěn převzatý článek W. A. Phillipse s jasně vymezeným redakčním komentářem, který již sám o sobě něco vypovídá o možném českém pohledu na danou problematiku: „...naše školství by si velmi mělo všimati anglického vzoru, o němž je zde řeč. Anglická škola klade hlavní důraz na výchovu charakteru — v tomto umění jsme snad neučinili ještě ve svých školách ani první kroky.“⁵⁹ Phillips sám v článku představuje

54 Tamtéž.

55 *Přítomnost*, roč. 1925, s. 735–736.

56 *Přítomnost*, roč. 1925, s. 735.

57 Tamtéž.

58 Tamtéž, s. 736.

59 *Přítomnost*, roč. 1927, s. 562.

svůj pohled na britské školství, jehož dílem jsou mimo jiné schopní úředníci a správci koloniální říše s kladnými vlastnostmi jako je poctivost, úslužnost, smysl pro povinnost a jiné. Autor se shoduje s výše zmiňovanými úvahami o významu sportu pro Brity, jejichž „...mravní zásady jsou spíše důsledkem hřišť, než církevních učeních...“⁶⁰ Jako ke hře přistupují Britové občas také k politice, ale jde o gentlemanský postoj ke hře s respektem k fair-play, a tudíž to podle autora je spíše pozitivem. Stejný přístup, kořenící právě z důrazu na sport na školách, umožňuje dobrou správu rozsáhlého impéria.

Ačkoliv redakce nemusela souhlasit se všemi Phillipsovými názory (zvláště by se zřejmě dalo pochybovat, že by sdílela jeho bezvýhradné nadšení pro britské impérium), svým úvodním komentářem dávala jasně najevo, že důraz britského školství na rozvoj osobnosti v duchu fair-play považuje za dobrý vzor, hodný následování.

Celkově lze konstatovat, že pohled na britský model školství byl veskrze pozitivní. Jeho důraz na rozvoj tělesné zdatnosti a charakterových vlastností jako je respektování pravidel hry, úcta k soupeři, gentlemanství apod., byl dle názoru novinářů z *Přítomnosti* velmi dobrý a zasluhoval by si aplikovat na československé poměry, kde jim něco podobného scházelo.

Rovněž v článku Otto Rádl o fotbalovém zápase mezi Anglií a Československem z roku 1937 se můžeme setkat s několika zajímavými postřehy, týkajícími se pojetí sportu v Británii.⁶¹ Ve zmiňovaném zápase z 1. prosince 1937 se podle autora projevila britská vlastnost, výše zmiňovaná v rámci charakteristik „sportsmana“, totiž sympatie diváků se soupeřem. Angličtí diváci dokázali podle Rádl ocenit dobrou hru Československa a týmovou práci. Především jsou rádi, když se outsider vzepře svému zařazení a favorita rádně potrápí.⁶² Sympatie vůči soupeři ovšem Angličané projevují jen do té míry, dokud jejich tým vítězí. Autor k tomu píše: „V knížkách se říká, že prý Angličanům je lhostejno, vyhrají-li či nikoliv, říká se, že prý oni milují jen hru pro hru. Tohle pravidlo však platí pouze tam, kde anglický gentleman hraje v sobotu odpoledne ve svém klubu proti anglickému gentlemanovi. S cizincem, který je v jeho očích vždycky méněcennější, může sice chvíli hrát Angličan také jen pro hru, ale na konec musí zvítězit, aby správný poměr hodnot na tomto světě zůstal zachován.“⁶³ Rádl má již v roce 1937 o poznání realističtější pohled na Angličany a jejich povahu, než tomu bylo u jeho kolegů ve dvacátých letech. Angličan či Brit už pro něj není pouhý ideální gentleman, ale člověk se svými vadami. Tento posun tedy koresponduje s obdobnou změnou také v jiných oblastech pohledu na Británii ve sledované době.

MONARCHIE

Jiným výrazným tématem pohledu na Británii byla otázka monarchie a královské rodiny. V *Přítomnosti* se ve sledovaném období objevuje několik článků o konkrétních britských králich, většinou informativního a biografického charakteru. Kromě toho

60 Tamtéž, s. 563.

61 *Přítomnost*, roč. 1937, s. 779–781.

62 Pro úplnost dodejme, že zápas skončil po dramatickém průběhu 5 : 4 pro Anglii.

63 *Přítomnost*, roč. 1937, s. 781.

byla pozornost věnována i širšímu kontextu role monarchie v britské společnosti. První větší článek takového zaměření pochází z roku 1928 a jeho autorem je Rudolf Procházka.⁶⁴ Čtenářům představuje britský model monarchie a snaží se ukázat odlišnost tohoto pojetí oproti kontinentální Evropě. Hlavní rozdíl vidí autor v tom, že monarchie je v Británii doposud záležitostí živou, ne jako na kontinentu, kde krále „...už téměř známe jen z prken kabaretů.“⁶⁵ Britská vlajka Union Jack a královská koruna — to jsou podle autora dva stěžejní symboly celé britské říše a také hlavní dvě věci, které se průměrnému Britovi vybaví, když se řekne „stát“, „říše“ nebo „Commonwealth“. Tento fakt považuje Procházka za další doklad vitality britské monarchie v národním povědomí.

Další rozdíl v pojetí monarchie oproti zbytku Evropy vidí autor v tom, že angličtí králové byli oproti jejich protějškům z kontinentu, „lidštější“, a království tak nikdy nestálo nad národem. Po králi se v Británii žádá, aby především důstojně a co nejčastěji ukazoval symbol celé země — svoji korunu –, a aby se staral o kontinuitu rodu a udržoval tak stálost poměrů. Prostřednictvím krále a královské rodiny se podle Procházky Britové dotýkají dějin své země a lépe se s ní ztotožňují.⁶⁶ Zájem Britů o královskou rodinu tak není dílem nějaké propagandy, ale živým a upřímným citem. Nejvíce své krále milují pro jejich lidské vlastnosti a blízkost lidu. Úcta ke králi je podle autora jednou z klíčových vlastností britské národní povahy.⁶⁷

Povinnosti krále nepovažuje Procházka za vůbec jednoduché. Monarcha se musí účastnit řady ceremonií, je nucen často cestovat a osobně navštěvovat dominia. Od svých králů nepožadují Britové velké činy, k těm mají podle autora spíše nedůvěru. Nemají rádi, když se v královských rukou hromadí moc a nepovažují krále za ideálního vládce, ale pouze za jakéhosi reprezentanta země.⁶⁸

Článek ukazuje britskou monarchii jakožto značně odlišnou od jejích obdob na kontinentu. Hlavními rozdíly jsou především oddělenost výkonné moci od královské osoby a upřímný, nevynucený obdiv a zájem obyčejných Britů o královskou rodinu. Tyto aspekty zřejmě připadaly Procházce jako nejzajímavější pro českého čtenáře, jenž měl několik let po konci habsburského vládnutí, zkušenost s monarchií poněkud odlišnou. Určitou zvláštnost těchto faktů zdůrazňuje autor svým hodnocením britského pohledu na královskou rodinu jakožto naivního a sentimentálního vztahu. Z článku vysvětluje také autorův osobní názor na Brity jakožto národ, který považuje za oprávněně světově dominantní a nejlépe přizpůsobený životu ve všech koutech světa.

Svůj pohled na danou otázku poskytuje také Jan Stránský.⁶⁹ Britské krále považuje za neupřímnější a nehlouběji obdivované osoby na světě. Nejedná se přitom

64 *Přítomnost*, roč. 1928, s. 756–758.

65 *Tamtéž*, s. 756.

66 Autor k tomu dodává: „Je to tak naivní, měšťácké, sentimentální jako ženský román, ale je to lidské a dobré, je to anglické.“ *Tamtéž*, s. 757.

67 „Tato rasa, která je snad nejvhodněji utvářena pro život pozemský a proto jej také pronikla a Zemí ovládla, je až dětinská ve své úctě ke královské rodině...“ *Tamtéž*.

68 Procházka to vyjadřuje všerikajícím heslem: „Čím méně bude vládnout, tím více bude kralovat!“ *Tamtéž*.

69 *Přítomnost*, roč. 1937, s. 307–310.

pouze o obdiv projevovaný přímo, během různých slavností, ale také nepřímo, například v názvech institucí, jež obsahují často označení „Jeho Veličenstva“. Teoreticky tak vládne obrovskou mocí, ale v praxi už to tolik neplatí: „Anglický král má na papíře velmi mnoho moci — ale běda mu, kdyby se pokoušel ji ukazovat. Ani nepanuje, ani nevládne, spokojuje se s tím, že kraluje. Má svoje poddané, ale má je jen jaksí abstraktně; poddaní v něm však mají svého krále a tento král je skutečně jejich, patří jim právě tak jako telefonní síť nebo vodovod: je to jejich komunální majetek.“⁷⁰

Ztělesněním toho, jaký britský král být nesmí, byl podle autora Edward VIII. Odmltl se vzdát svatby se svou americkou přítelkyní, která se národu nelíbila,⁷¹ a tím se znelíbil i on sám. Jeho následnou abdikaci autor zasazuje do hlubšího kontextu poměru Britů k monarchii. Edward VIII. se podle něj dopustil „...dvou těžkých hříchů, nejtěžších, jakých se může anglický král dopustit: ukázal, že vůbec nerozumí svému národu a ukázal, že nemíní poslouchat.“⁷² Porušil jednu z hlavních definic britského krále: nebyl takovým, jakým ho chtějí mít jeho poddaní.

Král ovšem podle Stránského není terčem zbožňování a úcty jen na britských ostrovech. Díky britskému impériu je celosvětově známou a obdivovanou osobností, s obrovským morálním vlivem na miliony domorodců v koloniích.

Celkově lze říct, že zmiňovaní autoři se příliš ve svém pohledu na britskou monarchii a krále od sebe nelišili a panovala mezi nimi shoda. Jejich články jsou velmi informativně zaměřené a mají ambici poskytnout českému čtenáři povědomí o rozdílném pojetí a vnímání královské moci v Británii a na kontinentu. Autoři líčí britského krále především jako záležitost ryze britskou, neopakovatelnou v jiných podmínkách. Pro toto pojetí bylo zapotřebí zvláštního historického a kulturního vývoje. Ve výsledku tak nehodnotí monarchii ani pozitivně, ani negativně, ale právě jako specifickou věc národní povahy, jež tak z jejich pohledu vlastně hodnotitelná není. Citované články se spíše snaží ukázat, že britské pojetí monarchie nemá mnoho společného se zkušenostmi střední Evropy s královskou mocí, a není záhodno ji předem posuzovat negativně.

BRITSKÉ IMPÉRIUM A PROBLÉM DEKOLONIZACE

Při pročítání příspěvků v *Přítomnosti* o Británii na první pohled zarazí, že žádný text se explicitně nevěnuje poměrně zásadnímu tématu: britskému impériu jako celku a odstředivým tendencím jeho jednotlivých částí. Největší pozornost mezi částmi britského impéria v meziválečné upoutávala především Indie a její boj za samostat-

⁷⁰ Tamtéž, s. 308.

⁷¹ Tuto nelibost autor velmi dobře vystihuje: „Paní Simpsonová se totiž nelíbila nikomu, její poměr ke králi a králův poměr k ní byl jaksí neanglický, odporoval tomu, nač byli Angličané zvyklí. Průzračně ovzduší, které musí obklopovat trůn, bylo najednou ohroženo jakousi dusnou romantikou.“ Tamtéž. Nutno podotknout, že důvodů odporu vůči paní Simpsonové byla celá řada, včetně rozmařilého způsobu života a faktu, že byla dvakrát rozvedená.

⁷² *Přítomnost*, roč. 1937, s. 308.

nost. Indie představovala velmi aktuální téma, jež se v *Přítomnosti* výrazněji odrazilo v roce 1930 v podobě dvou článků: dvoudílného příspěvku o Indii od V. Lesného, a v úvaze o dekolonizaci od K. Scheinpfluga.

U Lesného dvoudílného článku⁷³ vzhledem k určité exotičnosti tématu nepřekvapí, že je velmi informativní a klade důraz na vysvětlování základních indických realit. Popisuje historii britského panství v Indii, bez zvláštních hodnotících komentářů. Možné negativně hodnotitelné body tohoto vývoje, jako byla třeba hospodářská exploatace země Británií, popisuje autor věcně, bez projevů sympatií či nesympatií. Autor kladně hodnotí fakt, že si Británie čím dál více uvědomovala, že Indii musí povolit větší samosprávu a možnost vyššího stupně samostatnosti. Toto uvědomění ovšem koloniální správa nepodložila dostatečně rychlým jednáním, a tak proti ní silil indický odpor, především Všeindického národního kongresu v čele s Gándhím.

Právě s osobností Gándhího seznamuje autor čtenáře především. Jeho důraz na tuto osobnost zcela odpovídá obrovskému významu zásadní postavy indických moderních dějin. Lesný představuje Gándhího včetně všech jeho zásadních myšlenek; důraz klade především na představení konceptu nenásilí.

Celkově Lesný upozorňuje na oprávněnost indického boje za nezávislost, ale zároveň neříká, že by britská správa byla pro Indii katastrofou a vyzdvihuje řadu britských iniciativ a dobrou vůli poskytnout Indii větší samostatnost. Pozitiva britské správy podle něj vysvítají zvláště s porovnáním vlády despotických indických knížat, jež ovládají zhruba třetinu indického obyvatelstva. Hlavní problém podle Lesného tkví tedy především v existenci dvojí Indie: staré a konzervativní, představované knížaty, a moderní, sebevědomé, představované Kongresovou stranou.

Optimistou ohledně budoucího vývoje Indie byl Karel Scheinpflug.⁷⁴ Jeho článek pojednává obecně o dekolonizaci a téma Indie tedy nemůže chybět. Autor předpovídá, že vývoj této země půjde směrem zvětšujících se pravomocí a samosprávy a povede k zisku statutu dominia. Považuje tento vývoj za nezvratné a logické vyústění pádu starého, koloniálního světa po světové válce. Kromě ztráty ideového oprávnění udržovat koloniální říše, upozorňuje Scheinpflug také na ekonomickou nevýhodnost, což dokládá zadlužeností imperiálních mocností v čele s Británií. Pro pohled na Velkou Británii je podstatné, že autor vyzdvihuje liberální postup Británie při budování impéria, zvláště ve srovnání s násilnou kolonizací španělskou a portugalskou.

Informování o jedné fázi britské dekolonizace se tedy v *Přítomnosti* neslo především v popisném a věcném duchu, což je s ohledem na téma pochopitelné. Pokud neměl český čtenář často příliš přehled o Británii samé (jak jsem se snažil ukázat i na jiných příkladech), nelze očekávat, že situace bude jiná u země, jež byla ještě větší neznámou. Obraz Británie jakožto koloniální mocnosti nevyznívá negativně. Oba zmiňovaní autoři hodnotili kladně liberální styl budování i správy britských kolonií. Lesný upozorňoval na pozitiva britské správy oproti vládě místních indických knížat, Scheinpflug zase na relativně nenásilné podmanění si Indie ze strany Británie.

⁷³ *Přítomnost*, roč. 1930, s. 196–198, 210–213.

⁷⁴ *Přítomnost*, roč. 1930, s. 545–546.

SHRnutí POHLEDU ČASOPISU *PŘÍTOMNOST* NA VELKOU BRITÁNII

Podíváme-li se celkově na vývoj článků o Británii v *Přítomnosti*, zjistíme zajímavé rozložení témat v čase. V počátcích vydávání *Přítomnosti*, v roce 1924, se můžeme setkat s velkým množstvím příspěvků o Británii, od témat politických (v souvislosti s první labouristickou vládou), přes sportovní či kulturní, až po zcela obecné úvahy o britské národní povaze. Tato tematická pestrost v průběhu času ovšem klesá, v souvislosti s aktuálními problémy a otázkami meziválečného světa.

Určitý zlom v informování o Británii nastává okolo roku 1932.⁷⁵ V tomto roce je většina pozornosti *Přítomnosti* upřena na hospodářskou krizi a její dopady v Československu, tedy především na problematiku domácí. Článků o Británii v této době ubývá, protože pro dominantní „krizová“ témata de facto nemají čtenáři mnoho co říct a ani by nekorespondovaly se společenskou poptávkou. V roce 1935 se nápadně množí počet článků o Británii, přičemž se jedná téměř výhradně o náměty zahraničně politické, v souvislosti s rostoucí hrozbou Německa a britského postoje k němu. O kulturním pohledu na Británii lze v této době mluvit jen stěží. Zahraničně politické články potom vcelku pochopitelně hrají prim až do konce sledovaného období. Za jejich zlatou éru lze označit roky poslední, 1937 a 1938, kdy napočítáme v každém ročníku přes deset větších článků, týkajících se především Británie a její zahraniční politiky ve vztahu k Německu a Československu.

Pokud se ještě vrátíme k pohledu na zahraniční politiku Velké Británie ve dvacátých letech, můžeme konstatovat, že tato země nepředstavovala příliš velké téma. Autoři se zmiňovali především o aktuálním vnitropolitickém vývoji v Británii, zvláště s ohledem na první labouristickou vládu. Tento zájem měl své opodstatnění. Po ruské revoluci a vzestupu radikální levice v poválečné Evropě, budil fakt, že se v zemi s nejdelší demokratickou tradicí dostala k moci rovněž levicová strana, obrovský zájem a také obavy z dalšího směřování Británie. Z hlediska zahraničně politického je Británii věnována pozornost zcela minimální. Jde o skutečnost poměrně pochopitelnou — ze západních velmocí poutala jakožto hlavní spojenec pozornost především Francie. Největší zájem ale budilo především dramatické poválečné dění v sousedních zemích, v čele s Německem či Maďarskem, a dále sovětské Rusko. V textech, věnovaných Británii, jejich autoři nepřímou narážejí na nízké povědomí o Británii, a proto jsou články většinou psány informativním způsobem, pro čtenáře, který toho o britské politice, jejich kořenech a opodstatnění mnoho neví.

Články o Británii mají zvláště ve druhé polovině třicátých let, kdy začínají dominovat témata, spojená se vztahy Británie a Německa, povahu informativně uklidňující. Pokračují ve zmíněném vysvětlujícím pojetí dvacátých let, nově ale přidávají určitý optimistický nádech. V časech velkého mezinárodního napětí a obav o osud Československé republiky, zaujímá *Přítomnost* důležitou roli jakéhosi boříče mýtů o Británii a britské politice. Články si zachovávají kritičnost a profesionální novinář-

⁷⁵ V tomto ročníku jsem se setkal všehovšudy s pouhými třemi většími články, které se dotýkaly Británie. Jejich tematické rozložení vypovídá o tom, že Británie nenabízela žádné velké téma. Jeden článek pojednává o angličtině, druhý o politice a třetí v odlehčené formě o britském snobismu.

ský nadhled, což je ostatně pro periodika spojená se jménem Ferdinanda Peroutky typické v podstatě po celou dobu trvání první republiky, zároveň ale vynikají vysokou fundovaností. *Přítomnost* postupovala podle nevyřčeného hesla, že nevědomost je základem pro obavy či nenávist. Snažila se nabídnout přehledný pohled na daná témata a poskytnout dostatek informací o skutečné povaze věcí v Británii. To, že většina těchto článků vyznívá uklidňujícím dojmem, je podle mého názoru zřejmě způsobeno především velkou rozšířeností mýtů a dohadů o Británii v československé společnosti, na což přímo či nepřímo většina autorů ve svých člancích upozorňovala. Nejedná se tedy o samoučelnou snahu být za každou cenu pozitivní, ale o jakousi cestu, jak se jednoznačně vymezit proti pověrám, dohadům nebo cíleným dezinterpretacím.

Opatrný posun v pozitivním vnímání Británie nastává v průběhu druhé poloviny třicátých let, což lze sledovat na celé řadě tematických článků o Británii a britské národní povaze, kde už zaznívají realističtější tóny. Až koncem srpna 1938, tedy necelý měsíc před podpisem Mnichovské dohody, nastává tento posun také v otázce hodnocení britské zahraniční politiky vůči Německu a Československu. To už se v souvislosti s novými vyjádřeními britské vlády začínaly ukazovat i méně optimistické rysy dalšího vývoje její středoevropské politiky.

Jak tedy vypadal obraz Británie z české perspektivy časopisu *Přítomnost*? Možných pohledů a témat se objevovalo opravdu hodně. Celkově lze ale konstatovat, že většina autorů se shoduje v určitých základních charakteristikách Velké Británie. Jedná se podle nich o kolébku a spolehlivý ostrov demokracie. Britský národní charakter je sice plný podivných a cizích prvků, jež však při bližším pohledu zapadají do dobře fungujícího celku, který ovlivňuje celé pojetí zahraniční politiky. Ačkoliv Britové nejsou neomylní a dočasně se mohou ocitnout pod vlivem propagandy, jako národ ale vždy včas prohlédnou a udělají správnou věc. S čistě negativním hodnocením Británie se na stránkách *Přítomnosti* ve sledovaném období nesetkáme. Zásadní význam by v tomto ohledu jistě mělo srovnání novinářského pohledu na Británii před Mnichovskou dohodou a po ní, nicméně takový úkol na své řešení zatím čeká.

Z uvedeného je zřejmé, že jednotlivých tematických pohledů na Velkou Británii bychom mohli sledovat mnoho, a to nejen z oblasti politiky. Británie byla v *Přítomnosti* také vykreslována jako země řady zvláštních, mnohdy cize a nepochopitelně působících aspektů, nebo rovněž jako možný vzor či inspirace. Ferdinand Peroutka nazval jeden ze svých článků o Británii „Záhadná Anglie“.⁷⁶ Jakkoliv se *Přítomnost* snažila tuto „záhadnost“ narušit a osvětlit, přesto toto slovní spojení podle mého názoru dobře vystihuje postavení a obraz Velké Británie nejen na stránkách časopisu *Přítomnost*.

⁷⁶ *Přítomnost*, roč. 1936, s. 193–196.

ABSTRAKT**„ZÁHADNÁ ANGLIE“?****VELKÁ BRITÁNIE OČIMA TÝDENÍKU PŘÍTOMNOST V LETECH 1924–1938**

Studie se zabývá problematikou pohledu české meziválečné žurnalistiky, konkrétně časopisu *Přítomnost*, na Velkou Británii. Britská témata, jimž se časopis detailně věnoval, mohou být rozdělena v zásadě na dvě části. Nejobsáhlejší okruh představovala otázka vnitřní a zahraniční politiky ostrovního státu. Pod druhý okruh lze potom zahrnout celou řadu článků, věnujících se široké škále témat, spojených s Velkou Británií, zejména národní povaze a kulturním jevům. Vzhledem k poměrně slabému povědomí české veřejnosti o Británii, měla většina článků ve dvacátých letech povahu informativní a Británie zde byla vykreslována spíše pozitivně, jako kolébka demokracie, rozumu či gentlemanského chování. Ve třicátých letech už byla Británie popisována daleko realističtěji a vzhledem k její zahraniční politice vůči Československu a hitlerovskému Německu i kritičtěji, zejména během roku 1938.

KLÍČOVÁ SLOVA

Československo, Velká Británie, meziválečná doba, *Přítomnost*, žurnalistika

ABSTRACT**„MYSTERIOUS ENGLAND“?****GREAT BRITAIN SEEN BY THE MAGAZINE PŘÍTOMNOST IN THE YEARS 1924–1938**

The thesis deals with a question of how Czech interwar journalists in the magazine *Přítomnost* have been viewing Great Britain. Their detailed articles about British topics could be basically divided into two parts. The first, larger one consists of articles about Britain's domestic and foreign policies. Numerous articles dealing with a wide variety of British topics could be accounted for the second part, especially essays about British national character and cultural phenomena. Considering a low awareness of Czech interwar society about Britain, it does not surprise that articles in the twenties have had mostly informative nature. Britain has been pictured as a cradle of democracy, reason and gentleman behaviour. In the thirties Britain has been described more realistically and — because of its foreign policy towards Czechoslovakia and Hitler's Germany — more critically, especially during the year 1938.

KEYWORDS

Czechoslovakia, Great Britain, Interwar period, *Přítomnost*, Journalism